

(Поніні), але для того, щоби показати життєрадісний, оптимістичний характер Данте, його невичерпну енергію, яка не давала йому потонути навіть у найважчі хвилини свого життя. Тим він повністю погоджується з оцінкою, даною Данте німецьким перекладачем Карлом Крафтом, виданням якого він користувався для власного перекладу: “Хоч би Данте не був творцем найвищого та найвеличнішого діла середньовікової поезії, то проте його все-таки треба би вважати найбільшим поетом його віку. Його ліричні поезії, неважаючи на всі їх хиби, залежні від смаку того часу, все-таки глибиною та ніжністю чуття, природної правдивістю та дитячою простотою перевищують далеко все те, що сплодили його сучасні, а деякі поезії після осуду італійських критиків і досі не були перевищені ніким із пізніших італійських поетів”**** [2, с.71-72].

За своє життя Данте склав дві великі жертви: свої знання, мистецтво політика, патріотизм на вітвар Вітчизні; своє палке почуття, пристрасть гарячого серця на вітвар кохання, звідки “пройшла в країну слави – Беатріче”.

1. Домбровський О. А. Франко - інтерпретатор і перекладач поезії « Нового Життя » Данте // Наукові записки ЛДУ ім. І. Франка. Т. XXX. Вип. 1. С. 76-91. 2. Франко І. Данте Алієгері // Франко І. Зібрання творів: У 50 томах. К, 1978. Т. 12. С. 7-231. 3. Франко І. Дантова друга любов // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. К, 1978. Т.12. С.232-253. 4. Barbi M. Dante, vita, opere e fortuna con due saggi su Francesca e Farinata. Firenze, 1933. 5. Porebowicz E. Teoria sredniowieczna milosci dwornej // Studya do dziejow literatury sredniowiecznej. Lwow, 1904. 6. Scartazzini I. Dante – Handbuch, Einfurung in das Studium des Lebens und der Schriften, 1905.

І.П. Карий

Національний університат “Львівська політехніка”

ФОЛЬКЛОРНА ТРАДИЦІЯ В ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА

© Карий І.П., 2001

Розглянуто питання зв'язку художньої літератури з фольклором на прикладі унікальної поезії Василя Симоненка. Аналіз поезії В.Симоненка, яка трактує фольклор як явище народної культури, свідчить про необмежені можливості поета інтегруватися у духовне життя народу. Фольклор є скарбницею стилістичного та ідеологічного збагачення творчої діяльності та розвитку поетів.

The article deals with the problem of relationship between fiction and folklore based on the example of Vasyl Simonenko unique poetics. The analysis of V. Symonenko's poetry treating folklore as the phenomenon of folklore culture provided the poet with unlimited opportunities for integration into spiritual life of the nation. Folklore is a treasury of stylistic and ideological enrichment in poets' creative activity and development.

Процес взаємодії двох самостійних систем – художньої літератури і фольклору – має дуже давні традиції. Він завжди викликав увагу як фольклористів, так і літературознавців, хоча у них на перший план виступають різні завдання його наукового вивчення.

**** Бібліографічне посилання на К. Крафта в тексті І. Франка

Фольклористів народна творчість цікавить з огляду дослідження її форм і жанрів, специфіки та соціально-історичної детермінації проблематики, сюжетики тощо.

Літературознавство спрямоване на дослідження творчих контактів названих естетичних систем, на усвідомлення фольклору як феномена, який збагачує індивідуально-художню творчість на жанрово-стилістичному, ідейно-естетичному і морально-філософському рівнях.

Для українських письменників народна творчість була достовірним джерелом народознавства, колективним ідейно-естетичним кредо свого народу. За твердженням академіка О.І.Дея "...не буде перебільшенням, якщо скажемо, що народні маси безпосередньо через фольклор брали участь у створенні української реалістичної літератури."

Цю думку поділяла більшість письменників, у творчості яких виразно виявлялась фольклорна, зокрема народно-пісенна традиція. Її присутність настільки невіддільна від творчості Т.Шевченка, І.Франка, Лесі Українки, О.Олеся, П.Тичини, М.Рильського, Д.Павличка, Л.Костенко, що без неї неможливе будь-яке просування в образному осмисленні дійсності, в утвердженні художників слова на позиціях реалізму. Фольклор як феномен народної культури відкрив письменникам безмежні можливості для проникнення в духовне життя народу, в його погляди, звичаї, психологію. Він став глибокою скарбницею образно-стильового збагачення індивідуальної художньої творчості, в процесі якої "своє" і "запозичене", переплавлене в горнилі таланту, набувало нової якості.

У запропонованій читачам статті спробуємо простежити це цікаве явище на творчості самобутнього і талановитого українського поета Василя Симоненка.

Змістове спрямування, ідейне напруження в поезіях В. Симоненка витікає із народних джерел, із нашого життя. Часто народно-поетичне начало у нього невіддільне від оригінального елемента, внесеного індивідуальним поетичним мисленням. Так, художня метафора в цитованому нижче вірші виступає як певний іманентний "синтез", який зайвий раз підтверджує цілісність поетичного світосприймання.

Я чую у ночі осінні,
 Я марю крізь синій сніг:
 Вростає туге коріння
 У землю глибку із ніг.
 Стають мої руки віттям,
 Верхів'ям чоло стає,
 Розкрилося ніжним суцвіттям
 Збентежене серце моє.
 Вростають у небо високе,
 Де зорі – жовті джмелі,
 І чую: пульсують соки
 У тіло моє з землі...

Згадуються рядки відомої поезії Івана Франка "Земле моя, всеплодющая мати...", що стверджують органічний зв'язок поета з рідною землею через художню метафору, яка так характерна для народно-поетичних творів. Цей засіб став настільки традиційним у поезії, що читач забуває про нього і сприймає передусім природне світовідчуття ліричного героя. Сутність такого явища полягає, зрештою, в тому, що на вираження світу в поезії В. Симоненка, як і в творчості багатьох інших його ровесників, "наклалась", поряд із

літературною, і народно-поетична традиція, в атмосфері якої і формувався погляд поета на відображене явище.

Традиція проявляється по-різному. Так, вірші В.Симоненка довели, як стверджує Б.Олійник, що “простота – це зовсім не спрощеність, що можна, залишаючись прихильником традиційного вірша, бути новатором на рівні вимог часу”. Високий громадянський пафос, притаманний поезії В.Симоненка, виходить у першу чергу з його власного активного ставлення до реальної дійсності, а також із тих внутрішніх душевних струменів, що виникли в процесі духовного успадкування багатства батьків. А в інтимній ліриці, в поезії особистих почуттів, в яких вимальовується людина, її характер, спосіб життя, етика і мораль, “провести” тонку, ніжну ноту допомагає поету передусім народна поезія.

Очевидно, мається на увазі не цитування того чи іншого фольклорного твору, а творче засвоєння їх настрою і духу, принципів народної пісенної поетики, за допомогою яких передається народний погляд на явища дійсності. Так, за допомогою художнього паралелізму, надзвичайно розповсюдженого в усно-поетичній творчості, передається не тільки певний настрій, але й, що особливо важливо, ставлення автора до того, що викликало цей душевний стан ліричного героя. Отже, мова йде про оцінний момент, який, мабуть, був би неможливим без іншого, значно ширшого погляду на світ, що охоплює такі поняття, як цінність людських стосунків, істинність почуттів, їх безсмертність тощо.

Ой майнули білі коні,
Тільки в'ються гриви,
Тільки курява лягає
На зелені ниви.
Пронеслись, прогупотіли,
Врізалися в небо,
Впала з воза моя мрія –
Пішки йде до тебе.
Знаю: дійде, не охляне,
В полі не зачакне –
Світ твоїми, моя люба,
Кучерями пахне!
Крізь пилюку, по багнюці,
В холод і завію
Прийде чистою до тебе
Біла моя мрія.

Перед тим, як продовжити розмову про цей вірш, звернемося до одного із творів фольклору, але не для того, щоб обов'язково знайти між ними “паралель” (зрештою, народна пісня, про яку піде мова, і тематично, і всіма іншими елементами відрізняється від літературного художнього твору), а для того, щоби знайти, як нам видається, внутрішній зв'язок пісні з художнім твором, який проявляється передусім в ідейній оцінці згаданого у вірші явища.

В українській народній пісні співається:

Чи я в лузі не калина була,
Чи я в лузі не червона була?
Взяли ж мене полумали

І в пучечки пов'язали –
Така доля моя!
Гірка доля моя!

Мотиви важкої гіркоти, змарнованої долі продовжуються в двох наступних куплетах. Через емоційно забарвлені образи “травички”, “пшениці” виражається почуття жалості з приводу того, що свіжість, зелень, “зернистість” скошені, прив’ялені. І тільки в двох останніх куплетах відбувається перехід з образів природи на реальну людську особу – улюблене дитя, якому заміжжям “світ зав’язали”. Отже, розгорнутий паралелізм – природа і людина – в завершальному акорді народної поезії набуває соціального і психологічного звучання. Проте навіть сама інформація про явища в природі (росла калина – поламали, травичку – скошили тощо), сповнена ліризму, налаштовує слухача на сприйняття понівеченої людської долі.

За таким принципом створено багато пісень. У них через перипетії покалічених людських доль звучить осуд життєвого трагізму. Саме це ріднить вірш “Ой майнули білі коні” з народною піснею, з народними творами, в яких утверджується почуття героїв як гуманістична цінність, що не піддається будь-яким випробуванням. Зрозуміло, що ця тональність відповідно змінюється, набуває рис, характерних конкретній творчій особистості, водночас зберігаючи і те, що дозволяє впізнати першоджерело. А таке розпізнавання ґрунтується на тому, що в народній творчості, в різних її жанрах відображений світогляд народу.

Органічний фольклоризм творів В.Симоненка, які стали піснями, визначається культурою поета, глибиною осягнення ним народної духовності. Народна творчість ніби фокусує його поетичне мислення, допомагає розкрити стан душі ліричних персонажів у душі народних уявлень. Фольклор відіграє роль активного стимулятора творчого процесу, який містить виникнення ідейного задуму і його реалізацію та охоплює змістові і формальні “сторони” художнього твору.

Специфіка кращих пісень літературного походження полягає в тому, що літературне звучить як народне, але не є ні стилізацією під народну пісню, ні її повтором. Зберігаючи ліризм, задушевність, внутрішній драматизм та інші родові якості народної пісні, авторський твір завдяки оригінальному поетичному мисленню віддзеркалює такі тематичні, філософські, моральні проблеми, позначені своїм часом, які відсутні в народній пісні, що також несе в собі дух своєї епохи.

Ось чому якщо пісня літературного походження “йде в народ”, то це стає найвищим результатом ідейно-художніх пошуків, оцінкою правильності їх спрямування, зорієнтованого на багатство духовних надбань народу, яке зберігається в його пісенній творчості. Проникнутися духом народної пісні, внутрішнім життям народу – головна умова художнього відкриття. Таким відкриттям, наприклад, став вірш В.Симоненка “Лебеді материнства”, покладені на музику А.Пашкевичем. Індивідуальне, особисте і громадське тут переплелось органічно, висока патріотична напруга йде на хвилі інтимності.

Виростеш ти, сину, вирушиш в дорогу,
Виростуть з тобою приспані тривоги.
У хмільні смеркання мавки чорноброві
Ждатимуть твоєї ніжності й любові.
Будуть тебе кликати у сади зелені
Хлопців чорночубих диво-наречені.
Можеш вибирати друзів і дружину,
Вибрати не можеш тільки Батьківщину.

Афористичність поетичного мислення, поєданого з народною мудрістю, що надбана протягом багатовікової історії, доступність і простота, що рівнозначні справжньому прозрінню, глибина відчуттів – все це характеризує особистість, яка створила цей текст.

Отже, фольклорна традиція плідно служила активізації поетичної думки, яка проникала в різні сфери людського життя, відображалася передусім в ідейно-тематичних пошуках поетів. А досвід таких майстрів слова, як В.Симоненко, був живим прикладом творчого використання народних скарбів.

1. Бойко В.Г. *Поет і український фольклор // Народна творчість та етнографія, 1965. №2.* 2. Возняк М.С. *До фольклористичних занять Івана Франка. Львів, 1948.* 3. Гончар О.І. *Українська література передшевченківського періоду і фольклор. К., 1982.* 4. Денисюк І.О. *Слово моє зроблене із толу ...: Про творчу індивідуальність Дмитра Павличка // Прапор, 1979. – №9.* 5. Дей О.І. *Спілкування митців з народною поезією: Іван Франко та його оточення. К., 1981.* 6. Нудьга Г.А. *Пісні українських поетів та їх народні переробки // Пісні та романси українських поетів. В двох томах. – Т. 1. К., 1956.* 7. Олійник Б.І. *Вітер часу не остудить ...: До 50-ліття з дня народження В.Симоненка // Літературна Україна, 1985, 10 січня.*

А.В. Моторний

Національний університет “Львівська політехніка”

ОБРАЗ ЯНА АМОСА КОМЕНСЬКОГО В ЧЕСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

© Моторний А.В., 2001

Подано огляд творів чеської літератури, присвячених життєвому та творчому шляху відомого гуманіста та педагога Яна Амоса Коменського.

Článek podává přehled děl české literatury, věnováných životu a tvorbě J.A.Komenského.

В історії світової культури постать Я.А.Коменського, його багатогранна літературна творчість, плідна діяльність у галузі освіти займають особливе місце. Цілком природно, що унікальний творчий доробок, вчення і погляди видатного чеського гуманіста і педагога не могли не знайти свого відображення в історії літератури, в першу чергу, безумовно, чеської. Достатньо згадати трактат про Коменського “будителя” М.Войгта, твори класиків чеської літератури В.Тама, Ф.Л.Челаковського, Я.Коллара, К.Г.Махи, Б.Немцовой та ін. Образ Я.А.Коменського знайдемо у працях таких відомих учених, як Я.Е.Пуркіне, П.Й.Шафарик, Ф.Палацький, на портретах В.Голлара, ілюстраціях Ц.Боуди, у музиці З.Фібіха тощо.

Як бачимо, для вивчення чеської коменіани існує великий, цікавий і різноманітний матеріал. У нашому повідомленні зупинимося лише на одній його галузі – літературній, точніше – на тих прозаїчних творах чеської літератури, у центрі яких стоїть постать Яна Амоса Коменського. Маємо на увазі, в першу чергу, так званий роман-біографію, який дістав особливо великого розвитку у чеській літературі другої половини ХХ століття. Саме у цей час були створені численні взірці художніх біографій визначних вітчизняних і зарубіжних діячів науки та культури – Гуса, Жижки, Сервантеса, Манеса тощо. Почесне місце в цьому ряді займає й постать Коменського.